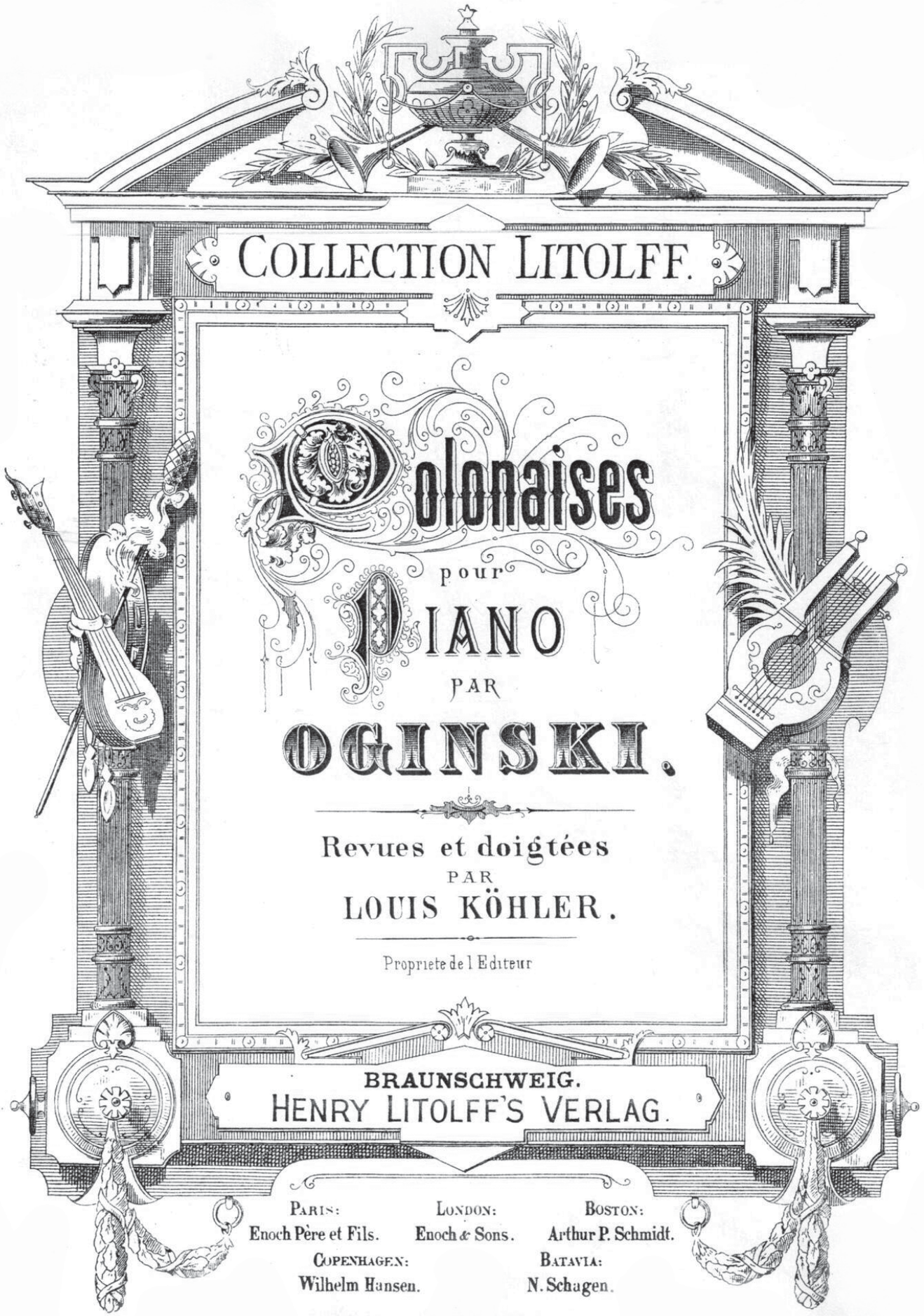
COLLECTION LITOLFF.
Polonaises
pour
PIANO
PAR
OGINSKI.
Revues et doigtées
PAR
LOUIS KÖHLER.
Propriete de l Editeur
BRAUNSCHWEIG.
HENRY LITOLFF'S VERLAG.
PARIS:
Enoch Père et Fils.
LONDON:
Enoch & Sons.
BOSTON:
Arthur P. Schmidt.
COPENHAGEN:
Wilhelm Hansen.
BATAVIA:
N. Schagen.

KOMPOZITORIUS

„Jei ne tragiðkas mano Tëvynës ir tautos likimas, bûèiau tapæs kompozitoriumi...“

Mykolas Kleopas Oginskis

M. K. Oginskis nuo vaikystës buvo ruoðiamas valstybës tarnybai, taèiau turëjo muziko talentà, tad, dar bûdamas gyvas, labiausiai iðgarsëjo, pripaþinimà ir ðlovæ pelnë, ðiandien labiausiai yra þinomas kaip kompozitorius, Europoje populiariø polonezø, romansø, mazurkø ir kitø muzikiniø kûriniø autorius.

Viktoras Skorobogatovas[115] yra paþymëjæs, kad tai „lëmë ne tik ágimti muzikiniai gabumai, bet ir gilios Oginskiø giminës tradicijos, kurios pradëjo formuotis XVII–XVIII a. sandûroje“[116]. Ypaè didelæ átakà Mykolui Kleopui padarë jo tolimo giminaièio, poeto, dailininko, muziko, knygø leidëjo, Vilniaus vaivados (1764–1768), LDK didþiojo etmono (1768–1793) kunigaikðèio Mykolo Kazimiero Oginskio (1730–1800) pavyzdys.

Lietuvos dvarø muzikines tradicijas tyrinëjanti muzikos istorikë Laima Kiauleikytë V. Skorobogatovo teiginius papildo paþymëdama, kad „meilæ muzikos menui lëmë ne vien giminës, bet ir luomo priedermës. Visais Lietuvos Didþiosios Kunigaikðtystës, vëliau imperinës Lietuvos amþiais didikø atþalos buvo mokomi muzikos, paaugæ vykdavo pasitobulinti á uþsienà, muzikuodavo aukðtuomenës aplinkoje. XVIII a. antroje pusëje, kada brendo kunigaikðèio Mykolo Kleopo asmenybë, muzikavimo mada tarp diduomenës buvo ákopusi á virðûnes. Neatsitiktinai Apðvietos ðimtmetis muzikos istorijoje vadinamas „muzikuojanèiø monarchø“ amþiumi. Taèiau nepakakdavo ðiaip sau muzikuoti – siekta muzikos pasaulio áþymybiø bendrijos.“[117]

Savo vaikystës atsiminimuose Mykolas Kleopas raðo, kad bûdamas 20 metø jau viskà grodavo ið natø, taèiau jo gyvenime buvo nemaþai periodø, kai jis pianino nepaliesdavo ir po keletà metø. Prie jo sugráþdavo tik kartkartëmis ir labai trumpam laikui. „Nuo 1797 metø að já visai palikau ir prie jo prisiliesdavau tik tada, kai kildavo noras paskambinti keletà akordø arba sukurti keletà muzikiniø kûriniø, kurie bûdavo gana sëkmingi. Stropiau ëmiausi smuiko, nors ir tai tik du kartus su deðimties metø pertrauka. [...] Taèiau að niekada neturëjau laiko ir kantrybës pratyboms, kai reikëdavo groti vienam be akompanimento. Að daugelá kartø pykau ant savæs, atidavæs pirmenybæ nedëkingam instrumentui, kuris nemëgsta vidutinybës.“

M. K. Oginskis knygoje „Laiðkai apie muzikà“[118] raðo, kad muzikos, muzikavimo mokësi visà gyvenimà, nors nei vaikystëje, nei vëliau muzikos pamokos jam nebuvo privalomos. Net ir paskutiniaisiais savo gyvenimo metais, nusilpus regëjimui, jis ieðkojo bûdø, kaip geriau iðmokti grieþti smuiku, ir ðiuos ágûdþius daþnai tobulindavo grodamas kartu su þymiais ano meto muzikais ar paklausæs jø patarimo. Jo smuiko mokytojai yra buvæ jau minëti garsûs ano meto muzikai: Ivanas Jarnovièius, Dþovanis Batista Viotis, Lui Kampanelis, Ðarlis Filipas Lafontas. Fortepijono þi-

[115] Viktoras Skorobogatovas – dailininkas, muzikologas, Baltarusijos nusipelnæs artistas, meno kolektyvo „Baltarusijos kapela“ vadovas, Baltarusijos valstybinës premijos uþ aukðtus kûrybinius laimëjimus kultûros ir meno srityje laureatas (1999 m.).

[116] Skorobogatovas V., „Mykolo Kleopo Oginskio kûryba: romansai“, *Kunigaikðèiai Oginskiai Lietuvos istorijoje. Kultûrinës veiklos pëdsakais*, [sud. Ramunë Ðmigelskytë-Stukienë], Vilnius, 2010, p. 379.

[117] Kiauleikytë L., „Muzikinës kunigaikðèio Mykolo Kleopo Oginskio paþiûros – epochos virsmo atspindþiai“, *Kunigaikðèiai Oginskiai Lietuvos istorijoje. Kultûrinës veiklos pëdsakais*, [sud. R. Ðmigelskytë-Stukienë], Vilnius, 2010, p. 175.

[118] Oginskis M. K., *Laiðkai apie muzikà*, Vilnius: Regionø kultûriniø iniciatyvø centras, 2014.

nias M. K. Oginskis gilino bendraudamas su fortepijono virtuozu, pedagogu Mucijumi Klemenèiu[119], Jozefu Johanu Baptista Violfliu[120], Luisu Johanu Liudviku Adamu[121], Joachimu Albertini[122], Pjetro Persichini[123], Dþiralomu Kreðentiniu[124], Senesino[125], Dþovaniu Batista Veluèiu[126].

Pirmieji Mykolo Kleopo muzikiniai kûriniai gimë dar vaikystëje, kai já groti, muzikos pagrindø ir kompozicijos mokë J. Kozlovskis. Deja, ðie pirmieji jo kûrybos bandymai arba neiðliko, arba jie dar nëra surasti tyrinëtojø. „Laiðkuose apie muzikà“ M. K. Oginskis raðo, kad daugeliui ir vëliau paraðytø savo kûriniø jis nesuteikdavo didelës reikðmës ir daþnai po keliø metø nuvykæs á kurià nors ðalá ir iðgirdæs ten grojant koká savo polonezà ar romansà, jis nuoðirdþiai nustebdavo, kad tie kûriniai yra þinomi, grojami ir netgi populiarûs. Apie savo kûrybos metodà jis raðo:

„Man ne kartà yra tekæ sësti prie pianino, kai galvoje knibþdëjo muzikos taisyklës ir vokieèiø, prancûzø bei italø autoriø kûriniø subtilybës... Ásivaizdavau galás lygiuotis su Haidnu, Mocartu ir t. t... Deja! Daþniausiai pakildavau nuo instrumento, nesulaukæs në vienos iðganingos minties, ir kiekvienà dienà vis geriau ëmiau suvokti, kad kûrybai taisykliø nepakanka, nes jos neákvepia.“[127]

Tæsdamas pasakojimà apie savo kûrybà jis paþymi:

„Niekada nekûriau pagal uþsakymà, niekada nekilo mintis kurti apgalvotà ir teorija pagrástà muzikà ir dirbti valandø valandas. Garsus ir moduliacijas man pasufleruodavo entuziazmo protrûkis, meilë, draugystë arba graudulys, kartais skausmas arba gilus sielvartas, kûrinyje perteikdavau mane apëmusius jausmus ir sielos bûklæ. Retai imdavausi perdaryti pirmàjà improvizacijà. Kai ðvieþia galva pataisydavau kûriná, kokybë ir jausmø raiðka nepagerëdavo, tad daþnai jausdavau malonumà, kai draugai pripaþindavo, ávertindavo ir pritardavo, kad sëkmingesnis buvo pirmasis, ákvëpimo padiktuotas variantas.“[128]

Zalesëje, paskatintas J. Kozlovskio, Mykolas Kleopas ágyvendino senà savo sumanymà paraðyti alegorinæ operà apie Napoleonà. Ði idëja buvo palankiai priimta ir Sankt Peterburge, nes tuo metu Rusijos ir Prancûzijos santykiai buvo gana draugiðki. Vieno veiksmo opera „Zelisa ir Valkûras“ (pranc. *Zelis et Valcour*) su paantraðte „Bonapartas Kaire“ (pranc. *Bonaparte au Caire*) buvo paraðyta 1803 m. ir tais paèiais metais iðsiøsta á Sankt Peterburgà. Mykolas Kleopas neturëjo dideliø vilèiø, jog opera iðvys scenà, nes suprato, kad ðis þanras – ne jo kûrybos sritis ir kad tuo kûriniu jis meniniø aukðtumø nepasiekë. Tada „Zelisa ir Valkûras“ nebuvo pastatyta[129].

Mykolas Kleopas netvarkë savo kûriniø apskaitos, nebuvo surinkæs á vienà vietà visø jø natø, dalis tø kûriniø dar jam gyvam esant buvo prarasta, kai kurie paskelbti su iðkraipymais ar nenurodant autoriaus pavardës. Tikëtina, kad kai kas, siekdamas savo kûriniø populiarumo, po spausdinamomis savo paèiø natomis pagal tuo metu gana plaèiai paplitusià tradicijà galëjo pasiraðinëti Mykolo Kleopo Oginskio vardu. Tai patyræs, M. K. Oginskis paskutiniaisiais savo gyvenimo deðimtmeèiais daugiau negu savo kûrybos pradþioje rûpindavosi, kad jo kûriniø natos bûtø dauginamos tvarkingai, neiðkraipant jø, ant gero popieriaus. Tuo laikotarpiu jis jau atidþiai rinkdavosi ir leidëjus, taèiau visko sureguliuoti nebeástengë, nes daugelis jo kûriniø jau buvo plaèiai pasklidæ, spausdinami ir perraðinëjami ranka. Tais laikais maþai kas kreipdavo dëmesá á autoriø teises ir prieð paskelbdami kûrinius nedaug kas praðydavo jø autoriaus leidimo. Labiausiai Mykolas Kleopas buvo patenkintas savo kûriniø leidiniais, kuriuos jis spaudai parengë kartu su garsiu ano meto natø leidëju Dþovaniu Rikordþiu[130].

[119] Mucijus Klementis (it. *Muzio Clementi*, 1752–1832) – italas, anglø kompozitorius, pianistas, vargonininkas, dirigentas, pedagogas, leidëjas.
[120] Jozefas Johanas Baptista Violflis (vok. *Joseph Wölfl*, 1773–1812) – Austrijos pianistas ir kompozitorius.
[121] Luisas Johanas Liudvikas Adamas (pranc. *Louis Johann Ludwig Adam*, 1758–1848) – prancûzø kompozitorius, pianistas pedagogas.
[122] Joachimas Albertini (it. *Joachim Albertini*, 1748–1812) – Italijoje gimæs lenkø kompozitorius.
[123] Pjetro Persichinis (it. *Pietro Persichini [Persechini]*, 1755–1837) – italø kompozitorius
[124] Dþiralomas Kreðentinis (it. *Giralomo Crescentini,* 1762–1846) – italø dainininkas.
[125] Senesino – Andrea Martini (it. *Andrea Martini*, 1761–1819) – italø dainininkas.
[126] Dþovanis Batista Velutis (it. *Givanni Battista Velluti*, 1780–1831) – italø dainininkas.
[127] Oginskis M. K., *Laiðkai apie muzikà*, Vilnius: Regionø kultûriniø inicityvø centras, 2014, p. 16.
[128] *Ten pat*, p. 17.
[129] Operos „Zelisa ir Valkûras, arba Bonapartas Kaire“ premjera ávyko tik 1950 m. per Lenkijos radijà. Jà atliko solistai, choras ir Stanislovo Gaideckio vadovaujamas lenkø simfoninis orkestras.
[130] Dþovanis Rikordis (it. *Giovanni Ricordi*) – italø smuikininkas ir klasikinës muzikos leidyklos *Casa Ricordi*, kuri tuo metu buvo didþiausia muzikos leidybinë firma, steigëjas. Gimë 1785 m. Milane (Italija), ten 1853 m. kovo 15 d. ir mirë.

Ðiandien specialistams, tyrinëjantiems M. K. Oginskio muzikinà palikimà, gana sunku tiksliai pasakyti, kiek ir kokiø kûriniø jis yra sukûræs. Pasak muzikologø, M. K. Oginskio muzikinio paveldo tyrinëtojø,ið viso iki mûsø dienø gali bûti iðlikæ apie 70–80, o gal net ir daugiau jo kûriniø. I. Zaluskis savo knygoje mini[131] tokius skaièius: 41 kûrinys fortepijonui,ið kuriø 24 polonezai fortepijonui solo ir duetui, 3 mazurkos, 3 valsai, 3 marðai, 2 kadriliai ir 6 kitokio pobûdþio kûriniai.Ið vokaliniø kûriniø jis pamini 17 romansø ir du polonezus, oið operø – „Zelisa ir Valkûras, arba Bonapartas Kaire".

Vaivos Purlytës sudarytame M. K. Oginskio 24 polonezø fortepijonui rinkinyje[132] yra paskelbtos ðiø polonezø natos: Nr. 1 F-dur (Mirties polonezas / Mort Polonaise), Nr. 2 G-dur, Nr. 3 f-moll, Nr. 4 B-dur, Nr. 5 Es-dur, Nr. 6 c-mol (Atsisveikinimas / Les Adieux), Nr. 7 F-dur, Nr. 8 f-moll (Gedulingas polonezas / Funébre Polonaise), Nr. 9 B-dur, Nr. 10 d-moll, Nr. 11 g-moll (Naðlaitëlë / Sirotinuszka), Nr. 12 G-dur, Nr. 13 a-moll (Atsisveikinimas su Tëvyne / Les Adieux a la Patrie), Nr. 14 C-dur, Nr. 15 G-dur 3 rankoms (Amelijai / PourAmélie), Nr. 16 d-mol (Patetinis polonezas / Pathétique Polonaise), Nr. 17 f-mol (Rimtasis polonezas / Sérieuse Polonaise), Nr. 18 g-moll, Nr. 19 C-dur, Nr. 20 F-dur, Nr. 21 G-dur (Brangus atsiminimas / O Cara memoria), Nr. 22 Es-dur, Nr. 23 B-dur, Nr. 24 Es-dur.

2014 m. „Vieno aktoriaus teatro" ir Rietavo Oginskiø kultûros istorijos muziejaus spaudai parengtame ir iðleistame M. K. Oginskio 24 polonezø ir 28 romansø kompaktiniø plokðteliø rinkinyje, kurá áraðë daininingkë Giedrë Zeicaitë ir pianistë Vaiva Purlytë, jau galima pasiklausyti visø anksèiau paminëtø polonezø ir 28 romansø. Ðioje kompaktinëje plokðtelëje paskelbti romansai: 1. Trokðtu tikrø jausmø / Più non desidero richezze, onori; 2. Palaimos akimirka / Ahi che fiero istante; 3. Brangus atodûsis / Caro il vapore; 4. Kaip vidurdienio saulë / Come un sole a mezzogiorno; 5. Liûdna diena be tavæs / Hélas! Si je passe un jour sans te voir; 6. Paþvelkite á tà, kurià myliu / Beautés que Venus mêmê – t. Philippe François Nazaire Fabre (1750–1794); 7. Meilës pamoka / Vous qui prenez femme jolie; 8. Pasinerkim á ðvelnius jausmus / Livrons nous au tendre amour; 9. Man sunku savo meilæ apsakyti / Je t'aime tant – t. Philippe François Nazaire Fabre; 10. Iðmokyk mane mylëti / J'ai cessé dis tu, de t'aimer; 11. Meilës malonë / L'eau qui caresse le rivage; 12. Rozetë / Rosette – t. Philippe Desportes (1546–1606); 13. Jûs ir að / Le vous et le moi; 14. Apie niekà / Sur un rien; 15. Leisk man tikëti / Fallait-il me guérir; 16. Tik dël jûsø / C'est pour vous; 17. Dovanok man ðypsenà / Je ne t'ai pas vue sourire; 18. Kai tu mane mylëjai / Quand tu m'aimais; 19. Prisiminimai / Doux souvenir; 20. Praëjusi palaima / Félicité passée; 21. Miela trobelë / Humble cabane; 22. Iðgirsk mirðtantá / Odi di un uom che muorel; 23. Pabudimas / Le Réveil; 24. Paskutinë graþi rudens diena / Le dernier beau jour d'Automne – t. Joseph Étienne Esménard (1767–1811); 25. Dafnei / Dafni – t. Giovanni Battista Perucchini (1784–1870); 26. Liaukis aðaras liejæs! / Przestan przede mnà ùzy roniã! – t. Antoni Gorecki (1787–1861); 27. Mielas nekaltos porelës guolis / Lube siedlisko cnotliwej pary; 28. Jûs galite suprasti / Voi che sempre in seno avete.

Straipsnyje „M. K. Oginskis ir jo polonezai. Tarp klasicizmo ir romantizmo"[133] pianistë, pedagogë, Vytauto Didþiojo universiteto Muzikos akademijos lektorë Ðviesë Èepliauskaitë raðo:

„Mykolo Kleopo Oginskio polonezai dvaruose pradëjo skambëti nuo 1792 m. ir sulaukë visuotinio susidomëjimo ir pripaþinimo – buvo grojami, ðokami ir spausdinami visoje Europoje – nuo Baltijos iki Vidurþemio jûros. Taèiau, nors jie sudarë populiariausià jo kûrybinio palikimo dalá, vis dëlto negalëtume teigti, kad visi yra surinkti ir iðtyrinëti. Nëra þinomas net tikslus visø Oginskio polonezø skaièius:

- [...] Louiso Kohlerio redakcija skelbia 14 polonezø (12 ið jø fortepijonui solo ir po vienà fortepijonui trims ir keturioms rankoms);

- kunigaikðèio proproprovaikaitis Iwo Zaluskis yra iðleidæs 24 polonezus fortepijonui solo (tarp jø ir aranþuotusið originalios versijos kelioms rankoms), ðá variantà pasirinko ir lietuviðko leidinio leidëja ir redaktorë Vaiva Purlytë;

- lenkø muzikologas Januszas Mechaniszas knygoje „Poczet kompozytorow polskich" skelbia, kad po-

[131] Zaluskis I., p. 431.
[132] *Mykolas Kleopas Oginskis. 24 polonezai fortepijonui*, [sudarë Vaiva Purlytë], Klaipëda: Klaipëdos universiteto leidykla, 2012.
[133] Èepliauskaitë Ð., „M. K. Oginskis ir jo polonezai. Tarp klasicizmo ir romantizmo", *Muzikos barai*, 2015 m. vasario mënuo, p. 36–39.

Polonezas Nr. 13 a - moll

(Atsisveikinimas su Tėvyne)

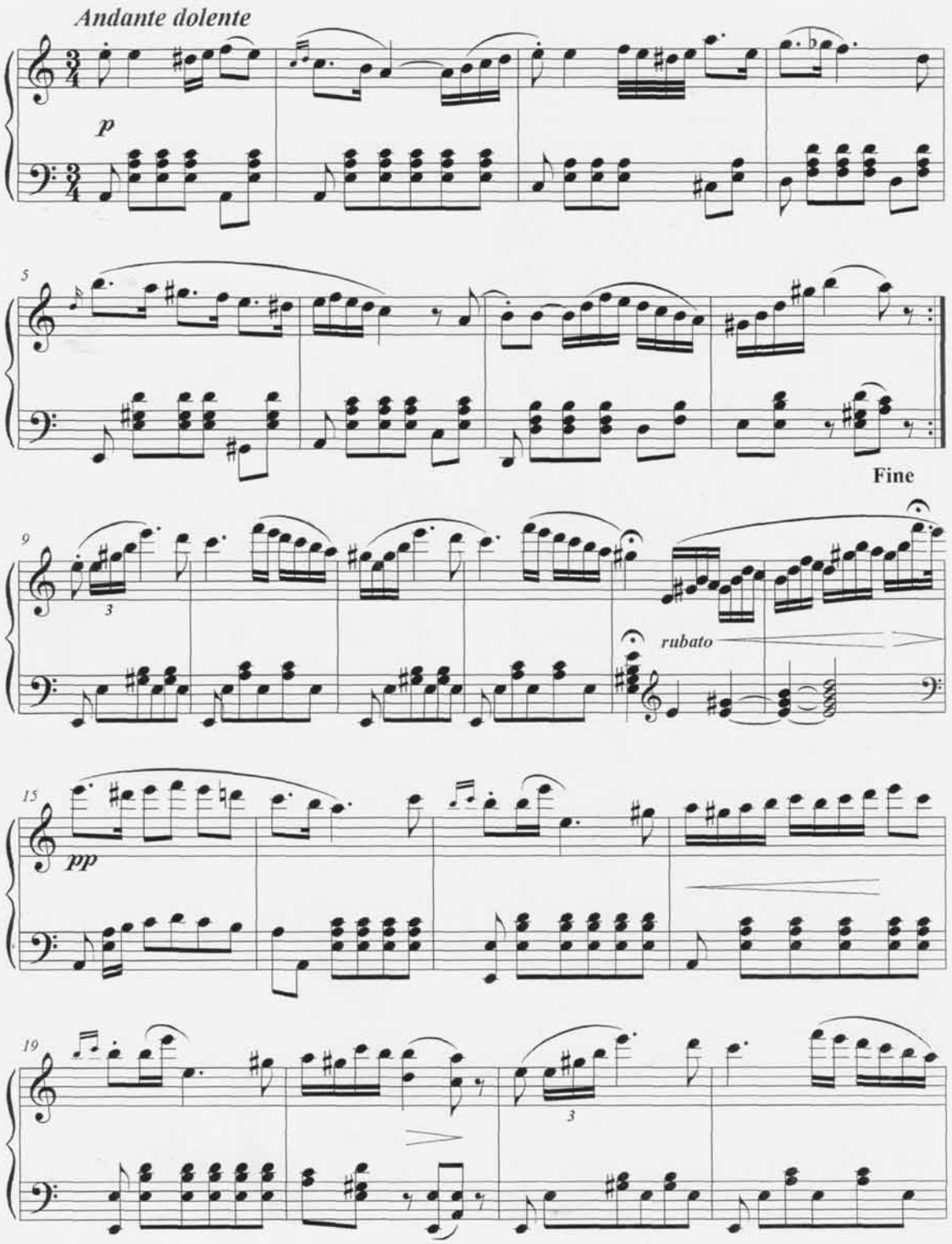

23

rubato

f

29

TRIO

32

ff

36

mf

p

40

f

pp

f

D.C. al Fine

lonezø yra „beveik trisdeðimt. Jie buvo paraðyti fortepijonui arba klavesinui, iðimtá sudaro tik du polonezai balsui su akompanimentu (paties kompozitoriaus þodþiai).“ Beje, Januszas Mechaniszas kaþkodël suabejoja kai kuriø polonezø autoryste: „gali bûti, kad dalá jø sukûrë taip pat muzikalus etmonas Mykolas Kazimieras Oginskis, savo dvare Slanime ákûræs operos teatrà, jam priskiriama keliø ten statytø operø muzikos ir teksto autorystë“;

- Laima Kiauleikytë knygoje „XVIII a. II pusës – XIX a. muzikinë Lietuvos dvarø kultûra: stiliaus epochø sankirtose“ mini 28 polonezus (26 fortepijonui ir 2 vokalui bei fortepijonui italiðku tekstu), taip pat dar ir Oginskio polonezà smuikui ir fortepijonui G-dur bei tris polonezus fortepijonui keturioms rankoms, taigi ið viso bûtø 32 polonezai.

Taèiau tai dar ne paskutinis skaièius.

Ir Laima Kiauleikytë aukðèiau minëtame leidinyje, ir Mariam Azizbekova knygoje „Fortepijono menas Vilniaus muzikiniame gyvenime. XIX a. pirmoji pusë“ mini 1858 m., jau po M. K. Oginskio mirties, Zawadzkiø spaustuvës Vilniuje iðleistus ðeðis Oginskio polonezus, aranþuotus Stanislawo Moniuszkos. Autoriø nuomonës apie aranþuotæ skiriasi: M. Azizbekova teigia, kad tai buvo ðeði orkestriniai Oginskio polonezai, S. Moniuszkos aranþuoti fortepijonui, o L. Kiauleikytë pasakoja apie „savità – kiek pakeistos harmonijos ir faktûros – ðeðiø Oginskio polonezø variantà“. Be to, pateikia ádomià informacijà, jog ðis leidinys buvo nusiøstas Ferencui Lisztui, kuris „tø pat metø kovo 16 d. laiðke ið Vienos atsakë nuoðirdþiausiai dëkojàs priimdamas grafo Oginskio polonezus, buvæs giliai sujaudintas tokio paperkamo dëmesio ir praðë pareikðti didþiausià palankumà ir giliausià pagarbà St. Moniuszko“. Jei vis dëlto pasikliautume Mariam Azizbekova ir prie jau esanèiø 32 fortepijoniniø, vokaliniø ir smuiko polonezø áraðytume dar ðeðis orkestrinius – bendras jø skaièius iðaugtø iki 38.

Bet ir tai dar ne viskas.

Josephas Frankas, medikas, Vilniaus universiteto Patologijos ir specialiosios terapijos katedros profesorius, talentingos dainininkës Kristinos Gerhardi vyras, savo atsiminimuose („Vilnius XIX amþiuje. Atsiminimai. Pirma knyga“) raðo, kad labdaros koncerte, surengtame 1807 m. kovo 1 d. Vilniaus kazino, greta kitø kûriniø „ponia Frank padainavo arijà ið operos „Alonsas ir Kora“ bei polonezà, kurio þodþius ir muzikà ðia proga paraðë Mykolas Oginskis. [...]“ Ðie prisiminimai liudija, kad greta L. Kiauleikytës minëtø dviejø vokaliniø polonezø italø kalba dar egzistuoja ir vienas lenkø kalba. J. Mechaniszas, paminëdamas du vokalinius polonezus pagal autoriaus tekstus, nemini, kokia kalba tas tekstas paraðytas. Taigi, dar plius vienas?“

Toliau ðioje publikacijoje autorë raðo:

„Kai drauge su aktore Virginija Kochanskyte ir dainininke Giedre Zeicaite rengëme Oginskiui skirtà programà, suradau Lenkijoje leistø jo romansø rinkiná, kurio dvi paskutinës dainos buvo polonezai lenkiðku tekstu. Ar tai bûtø dar du? Ið viso – 40? Kol kas negalima nei paneigti, nei patvirtinti.“[134]

Tame paèiame straipsnyje Ð. Èepliauskaitë pateikia keletà faktø ir apie Mykolo Kleopo kûriniø publikacijø kokybæ bei autoriaus poþiûrá á jau iðspausdintus jo natø leidinius bei á savo, kaip autoriaus, teises:

„Oginskio polonezus leido, pasak J. Mechaniszo, ávairios leidyklos Berlyne, Dresdene, Leipcige, Vienoje, Prahoje, Paryþiuje, Londone, Lvove, Varðuvoje ir Vilniuje, po vienà, po kelis ir didesniais rinkiniais. Dël vieno – bûtent vokalinio polonezo (deja, neminima nei tonacija, nei kokia kalba paraðytas tekstas) – leidimo Oginskis 1820 m. kovo 28 d. ið Zalesës siunèia gal kiek suvaidinto, o gal ir tikro pasipiktinimo kupinà laiðkà, kuriame teigia, kad „Niekas negalëjo jums pasiûlyti litografuoti mano polonezo, koncerte dainuoto ponios Frank. Niekas neturi teisës spausdinti ir litografuoti ne savo kûriniø. Nesu nei poetas, nei kompozitorius ir neketinu tapti pajuokos objektu. Juolab kentëti, jei mano kûrinys bûtø perspausdinamas pagal man atsiøstàjá variantà. Nepretenzingà kûrinëlá tai paverstø parodija ir net karikatûra, o man nepatiktø nei viena, nei antra.“ Laima Kiauleikytë, ið kurios knygos cituoju ðá laiðkà, èia áþvelgia ne tik tariamai uþgauto kompozitoriaus mëgëjo kuklumà, „taèiau ir kiek ið aukðto mestelëtà didiko nuostatà prieðokiu pagarsintos kûrybinës veiklos atþvilgiu – poþiûris itin bûdingas valstybingumo metø Lietuvos

[134] Èepliauskaitë Ð., p. 39.

62–63 puslapiuose: Mykolo Kleopo Oginskio polonezo a-moll („Atsisveikinimas su Tëvyne“) natos, iðspausdintos 2012 m. Klaipëdos universiteto leidyklos, Rietavo Oginskiø kultûros istorijos muziejaus Klaipëdoje iðleistame Vaivos Purlytës sudarytame rinkinyje „Mykolas Kleopas Oginskis. 24 polonezai fortepijonui“

diduomenës þiûrai“, ir konstatuoja, kad „romantizmui ásigalëjus padëtis ið esmës kito“. Taigi, tarsi ir vël Oginskis elgiasi kaip Apðvietos amþiaus aristokratas, o ne romantiðkas herojus.

Perskaièiusi keletà M. Azizbekovos pastebëjimø apie XIX a. pradþios Vilniaus natø leidimo madas ir ypatumus, drásèiau kiek suabejoti tokiu Oginskio motyvø aiðkinimu. M. Azizbekova raðo: „Natø kataloguose daug vietos uþëmë skyrius „Marðai ir ðokiai fortepijonui“, apimantis gausø repertuarà, skirtà mëgëjiðkam muzikavimui dviem ir keturiomis rankomis vienu fortepijonu ir dviejø fortepijonø ansambliui. Repertuare buvo mazurkø, polonezø, ekosezø, anglezø, valsø, kadriliø, kotiljonø ir kitø tuo metu populiariø ðokiø, marðø, transpozicijø ir panaðiø kûriniø namø muzikavimui. Tokio pobûdþio pjesiø autoriai – ir kompozitoriai, ir patys mëgëjai, paprastai nenurodantys savo pavardþiø. 1820 metais J. Zawadzkis iðleido ðeðis polonezus fortepijonui, paraðytus Sewerino Tyszkewicziaus; kiti muzikà kûræ mëgëjai prisidengdavo pseudonimais: J. G.***, L. G.***, Pani ***, W***ska.“

Galbût [...] Oginskis turëjo teisæ suirzti, jei pavardë buvo pavieðinta be jo sutikimo, o gal ir pats polonezas, jo manymu, nebuvo to vertas? Greta ðiø tariamo ar tikro pasipiktinimo prieþasèiø galimos ir kitos. Antai Vilniuje Oginskis plëtojo labdaringà veiklà: buvo vietinës labdaros draugijos pirmininkas, ákûrë ligoniø ir seneliø prieglaudà. 1817 m. Vilniuje jis iðleido polonezø ir romansø rinkiniø, skirtø ðios draugijos veiklai. Po poros metø pasirodë nauja jo polonezø rinktinë, kuri, „visiðkai iðtaisyta ir puikiai atspausdinta ant labai gero popieriaus“, buvo parduodama labdaros draugijos namø parduotuvëje, o áplaukos skiriamos tø namø globotiniams. Tiems patiems prieglaudos gyventojams, kuriems skyrë ypatingà dëmesá ir pagalbà, Oginskis padovanojo du savo kûrinius; apie tai skelbime buvo raðoma: „Labdaros draugijos namø parduotuvëje yra M. O. muzikinës kompozicijos, t. y. Polonezas ir Romansas, iðspausdinti ið dalies Paryþiuje, ið dalies Peterburge ir autoriaus paaukoti vargðams, gyvenantiems tuose namuose.“ Tad gali bûti, jog kunigaikðtá supykdë ne pats polonezo iðspausdinimo faktas, o jo iðleidimo tikslas, nesusijæs su labdara.“

Ð. Èepliauskaitë taip pat paþymi:

„Galime abejoti dël tikslaus Oginskio polonezø skaièiaus, dël jø priskyrimo klasicizmui ar preromantizmui, dël jo nuoðirdumo iðreiðkiant kunigaikðèio ambicijas ar kûrëjo kuklumà, vis dëlto niekaip negalime paneigti jo polonezø populiarumo. Iðspausdinti rinkiniai bûdavo iðperkami ne tik Vilniuje ar Varðuvoje, bet ir Paryþiuje, Prahoje, Berlyne, Vienoje, Peterburge, Milane. Juos palankiai vertino ne tik mëgëjai, bet ir profesionalai.

M. Tomaszewskis cituoja garsios lenkø pianistës Marijos Szymanowskos 1826 m. laiðkà ið Londono, kuriame ji apie Polonezà a-moll („Atsisveikinimà su Tëvyne“) kompozitoriui raðë, kad ðis „gyvuos taip ilgai, kaip pasaulis“. Tiesa, ir kiti jos atliekami Oginskio polonezai sulaukë pasisekimo: „jauèiuosi ásipareigojusi groti juos visur, kur tik bûsiu“. [...]

O F. Lisztas knygoje apie F. Chopinà taip apibûdino Oginskio polonezus: „Didþiulá populiarumà pelnë [...] kunigaikðèio Oginskio, paskutinio Lietuvos Didþiosios Kunigaikðtystës iþdininko, polonezai. Jø bendrà niûrø charakterá suminkðtina kaþkokio ilgesio, ðvelnumo, naivaus ir melancholiðko þavesio jausmas. Ritmas silpnëja, moduliacijos minkðtëja – tarytum korteþas, pirma iðkilmingas ir triukðmingas, nurimtø ir prisipildytø susikaupimo nuotaikos pravaþiuodamas kapus, kuriø kaimynystëje tyla, iðdidumas ir juokas...“

Muzikos tyrinëtojai vieningai sutaria, kad muzikiniu poþiûriu vertingiausià Mykolo Kleopo muzikiniø kûriniø dalá sudaro pjesës fortepijonui: polonezai, romansai (tarp jø yra keletas, kuriems vieniems ið pirmøjø buvo paraðyti lenkiðki tekstai), mazurkos, marðai. Pasak keliø knygø apie M. K. Oginská autoriaus, jo proproprovaikaièio A. Zaluskio, ið septyniolikos jo þinomø M. K. Oginskio romansø keturiolikai þodþius paraðë pats autorius. Þodþius jis paraðë ir kai kuriems savo polonezams. Tado Kosciuðkos sukilimo metais savo vadovaujamam ðauliø bûriui sukurtiems marðams ir dainoms þodþius jis taip pat pats paraðë arba juos pritaikë.

Dalis M. K. Oginskio gyvenimo ir veiklos tyrinëtojø, tarp jø ir A. Zaluskis, Mykolui Kleopui priskiria ir Lenkijos himno „Dar Lenkija gyva“ (labiausiai paplitæs pavadinimas „Dombrovskio mazurka“) muzikos ir þodþiø autorystæ (tam faktui A. Zaluskis yra paskyræs net keletà leidiniø, ið kuriø vienas – „Mykolas Kleopas Oginskis: gyvenimas, veikla ir kûryba“ – 2015 m. buvo iðverstas ið lenkø á lietuviø kalbà ir iðleistas Vilniuje (vertë Janina Krupoviè). Apie savo kûrybà M. K. Oginskis iðsamiai paraðë 1829 m. baigto rengti savo esë rinkinio „Laiðkai apie muzikà“ antrajame laiðke (Vilnius, 2014, p. 19–35):

„1792 metø rudenà, taigi, daugiau negu prieð trisdeðimt penkerius metus, kûriau, arba, tiksliau pasakius, improvizavau tà polonezà Varðuvoje. Tuo metu regëjau nerealios meilës vizijas. Tai truko neilgai, bet ðis periodas dvelkë rimtimi, ramybe ir laime. Tai buvo mano antrasis polonezas. Pirmasis, paraðytas maþor tonacija, buvo labai populiarus Varðuvoje, nes vertintinas uþ paprastumà ir estetikà. Jo privalumas tas, kad trumpas – viso labo dvideðimt taktø, tarp jø ir trio, ir pastebëta, kad sugebëjau kiekvienà polonezo dalà (kartu su trio) baigti ekspresyviomis melodijomis, kurios skyrësi nuo áprastø, todël du paskutinieji taktai, po kuriø prasidëdavo nauja kiekvienos dalies repriza, tapo ne tokie monotoniðki.

Mano antrasis polonezas fa maþor su trio fa minor sukëlë dar daugiau atgarsiø ir imta pranaðauti, kad imuosi keisti polonezø moduliacijas, nes iki to laiko ðalyje tai buvo aukðtuomenës ðokiai, atspindintys nacionalinà charakterà ir sujungiantys dainavimà, ekspresijà, estetikà ir jausmus.

Prisipaþinsiu, antrasis polonezas man paèiam padarë nepaprastà áspûdá, ir keletà savaièiø grojau já jausdamas didelá malonumà, bet man niekada nekilo mintis, jog jis turës visuotinà pasisekimà ðalyse, kuriose nuskambës, ir kad, prabëgus trisdeðimt penkeriems metams, iðliks toks pat garsus, koks buvo ið pradþiø.

Kai po mums nesëkmingos 1792 metø kampanijos rusai uþëmë Varðuvà, mano neseniai sukurtas polonezas nukeliavo á Sankt Peterburgà, kur buvo ðokamas Jekaterinos II dvare kaip Oginskio polonezas. Jis buvo aranþuotas visø rûðiø instrumentams, kaip kariðka muzika buvo atliekamas kariuomenës paraduose, o visose Sankt Peterburgo aukðtuomenës sueigose buvo grojamas tai pianinu, tai arfa.

Prisipaþinsiu, polonezas sukëlë visuotinà susiþavëjimà ir dël jo ið dalies svetingai buvau sutiktas Sankt Peterburge 1793 metais, kai atvykau reikalaudamas gràþinti sekvestruotas þemes. Tuo metu mano ðirdá slëgë skausmas ir liûdesys dël tëvynës nelaimiø, buvau beveik nuskurdæs, tad màsèiau tikrai ne apie muzikà, taèiau, kur tik bepasirodydavau, visi þavëjosi mano polonezu, ir visuose salonuose, kuriuose stovëdavo pianinas, buvau praðomas groti já dar ir dar, kol visiðkai iðsekdavau.

Maþdaug po dviejø mënesiø iðvykau ið Sankt Peterburgo ir daugelá metø nebegalvojau apie polonezà. Per tà laikà susirinko nelaimingasis 1793 metø Seimas, ávyko 1794 metø sukilimas, o po paskutiniojo Lenkijos padalijimo – aðtuoneri emigracijos metai.

Meilë muzikai sugráþo, kai 1794 metais prisidëjau prie tëvynës gynëjø ir savo ðauliø pulkui sukûriau marðà bei paraðiau jam þodþius; tas marðas buvo atliekamas ir kituose pulkuose. Tada kûriau kariðkas ir patriotines dainas, turëjusias didelá pasisekimà, nes jos stiprino ginklo draugø jëgas ir entuziazmà.

Po tragiðkos sukilimo baigties ir tëvynës þlugimo mano protas susijaukë. Buvau priverstas sprukti ið tëvø þemës, nuskurdau, mane apniko liûdniausios mintys ir að daþnai puldavau á neviltá, tad kurti muzikà neturëjau nei laiko, nei polinkio, nei noro. Jei klajodamas emigracijoje netikëtai pakeliui uþtikdavau pianinà, nevalingai prie jo prieidavau ir lyg kliedëdamas iðspausdavau liûdnus, ðirdá verianèius, kartais audringus garsus. Pamiklinæs pirðtus keletà valandø grodamas, daþniausiai prastu instrumentu, nustebdavau suvokæs, kad improvizavau tokias liûdnas temas, fantazijas ir melodijas, kad jos bûtø iðspaudusios aðarà net ir patiems nejautriausiems þmonëms.

Reikëtø pabûti mano vietoje, kad suprastum, ko verta tokia kûryba. Beje, po kurio laiko jà pamirðau, ir taip liko neuþraðyta! To meto muzikà primena tik keli liûdni polonezai, kuriuos sukûriau, turëdamas ðiek tiek daugiau laisvo laiko Neapolyje, Konstantinopolyje, o vëliau Paryþiuje ir Berlyne. Juose atsispindi, kokie jausmai tuo metu buvo mane uþplûdæ.

1797 metø pradþioje, atkakliai praðomas keliø tautieèiø, paraðiau kariná marðà lenkø legionieriams Lombardijoje. Paryþiuje garsus klarnetistas Lafevras (Lefévre)[135] já aranþavo visiems puèiamiesiems instrumentams. Po keliø dienø jis buvo atliktas Ðvento Roko baþnyèioje Teofilantropø susirinkime, dalyvaujant daugybei ávairiausios publikos. Jis sulaukë audringiausiø plojimø, ið visø pusiø aidëjo *bis, bis*, nes visi troðko já vël iðgirsti. Pirmà kartà mano, kaip kompozitoriaus, savimeilë buvo labai maloniai paglostyta, ir tos dienos niekada nepamirðau.

Vël gráþtu prie savo polonezø, ketindamas daugiau papasakoti apie paraðytà in fa, kuriuo taip domitës. Buvo jau praëjæ maþdaug deðimt metø nuo jo para-

[135] Janas Ksaveras Lafevras (pranc. *Jean Xavier Lefévre,* 1763–1829) – kompozitorius, muzikos pedagogas, XIX a. pr. labai populiaraus leidinio „Grojimo klarnetu mokykla“ (iðspausdintas 1802 m.) autorius. Paryþiaus konservatorijoje jis mokë groti klarnetu.

ðymo, kai imperatoriaus Aleksandro[136] valdymo pradþioje gavau leidimà gráþti á Rusijà ir 1802 metais atvykau á Sankt Peterburgà.

Pirmasis mano vaikystës muzikos mokytojas Kozlovskis (Kozùowski), kuris tuo metu buvo visø Jo Imperatoriðkosios Aukðtybës teatrø Sankt Peterburge ir Maskvoje direktorius, parodë tris mano polonezø, kuriø pirmasis buvo in fa, partitûras, uþraðytas Vienoje, Berlyne ir Leipcige. Kozlovskis manë, kad jose pilna netikslumø, nes, be abejo, neturëta geros rankraðèio kopijos. Jis paprašë manæs duoti jam savo muzikinius kûrinius, kuriuos sugebëjau iðsaugoti, ir leisti juos iðspausdinti savo sàskaita pas muzikos prekiø pirklá Dalmà Sankt Peterburge.

Tada pasirodë pirmasis mano polonezø ir antrasis prancûziðkø ir italiðkø melodijø rinkinys. Pastarojo, mano nuomone, spausdinti nevertëjo. Labai nuliûdau pamatæs abu rinkinius, iðspausdintus ant tokio prasto popieriaus ir su tokia daugybe netikslumø, kad niekada neatleidau sau, jog patikëjau juos savo senajam draugui Kozlovskiui. Taèiau negalëjau jo kaltinti aplaidumu, nes, spausdinant kûrinius, jis labai sirgo, todël negalëjo pats kontroliuoti darbo.

Kitus devynerius metus nieko negirdëjau nei apie savo garsøjá polonezà in fa, nei kokiø nors gandø apie jo autoriø, kol 1811 metais á Sankt Peterburgà atvyko vienas mano draugas ir atveþë ið Leipcigo egzemplioriø su trimis mano polonezais. Jo áþangoje buvo ilgas paaiðkinimas vokiðkai [...].

Kadangi 1811 metais Sankt Peterburge turëjau svarbiø darbø, kurie atëmë visà mano laikà ir dëmesá, að tik nusiðypsojau, pamatæs Leipcige iðspausdintà egzemplioriø, kurio autorius karðtai stengësi árodyti, jog að gyvas. Beje, neþinojau, kad mano polonezas tebebuvo populiarus, nes tuo nesidomëjau. Tik 1822 metais, kai iðvaþiavau ið Rusijos á Italijà, ávairiu metu ir skirtingose vietose suþinojau visas smulkmenas apie sklandþiusius gandus [...].

Atvykæs á Dresdenà 1823 metø sausio mënesá, ëmiau sklaidyti senus Leipcigo muzikinio laikraðèio numerius, nes buvau tikinamas, kad ten kalbama apie mane. Ið tikrøjø juose aptikau keletà straipsniø, kuriuose buvau labai giriamas uþ savo romansus ir polonezus, ypaè uþ in fa. Laikraðèio redaktoriai mano kûriniuose atkakliai ieðkojo genialumo, skonio, originalumo ir jausmo. Jie net teigë, kad lenkø muzikoje esu tas, kuo Vokietijoje buvo Haidnas dël savo garsiøjø menuetø, kuriø joks kitas menininkas neástengë imituoti.

Toks palyginimas bûtø galëjæs apsukti man galvà, bet labai nuoðirdþiai prisipaþinsiu, kad niekada nepretendavau bûti kompozitoriumi, kad visiðkai nevertinau savo menko talento, nes nesijauèiau galás kurti rimtà muzikà ir, beje, niekada neturëjau nei laiko, nei noro bandyti iðgarsinti savo vardà, raðydamas muzikinius kûrinius.

Muzikos prekiø parduotuvëse Dresdene aptikau savo polonezus, iðspausdintus Prahoje, Berlyne, Vienoje ir Neðatelyje[137]. Ðis egzempliorius buvo pavadintas *Du garsûs I. P. Oginskio polonezai*. [...]

Kai kuriuose egzemplioriuose tebuvo trys polonezai, kuriø pirmasis visur paþymëtas þodþiu *garsusis* arba *mëgstamiausias*, po jo daþniausiai eidavo polonezas do minor, kurá pavadinau *Atsisveikinimo*, ir sol maþor, kurá buvau aranþavæs keturioms rankoms, beje, ðis buvo sutrumpintas ir pritaikytas groti dviem rankomis. [...]

Áþymusis kompozitorius Vëberis[138], tuo metu vadovavæs Dresdeno karaliðkojo teatro operai, pagarsëjæs savo *Freü-Schütze* (*Laisvasis ðaulys*)[139], atvyko pas mane ir kuo nuoðirdþiausiai gyrë mano muzikinæ kûrybà. [...]

Baigdamas jums pasakoti apie savo vieðnagæ Dresdene pridursiu, kad vienas jaunuolis, pavarde Inkermanas, sëkmingai patobulinæs litografijos menà, manæs primygtinai praðë duoti jam savo polonezus, romansus ir kitus muzikinius kûrinius su mano paties darytais pataisymais. Jis savo lëðomis ir iniciatyva iðspausdino visus tuos kûrinius keturiuose labai elegantiðkai iðleistuose rinkiniuose. Kiekvieno rinkinio pradþioje nurodë, kad spausdinta ið originalo, gauto ið paties autoriaus. Inkermanas, nuvykæs á Italijà, dëkin-

[136] Aleksandras Pavlovièius Romanovas – Rusijos imperatorius (1801–1825), didysis Suomijos kunigaikðtis (1809–1825), Lenkijos karalius (1815–1825). Gimë 1777 m. gruodþio 23 d. Sankt Peterburge, mirë 1825 m. gruodþio 1 d. Taganroge.

[137] Neðatelis – Neðatelio kantono sostinë, miestas Ðveicarijos vakarinëje dalyje, prie Neðatelio eþero.

[138] Karlas Marija fon Vëberis (vok. *Carl Maria von Weber*) – vokieèiø kompozitorius, dirigentas, vokieèiø romantinës operos pradininkas. Gimë 1786 m. klajojanèios operos trupës muzikantø ðeimoje. Mokësi Miunchene, Vienoje, Manheime bei Darmðtate. 1821 m. Berlyno teatro atidarymo proga pastatë savo romantinæ operà „Laisvasis ðaulys“. Ji jam atneðë pirmàjà didelæ sëkmæ scenoje. Iki ðiol garsi jo operos kompozicija „Euriantë“ (1823). Kitos jo operos –„Pëteris Ðmolis“ (1803), „Silvana“ (1810), „Abu Hasanas“ (1811), „Oberonas“ (1826) – sulaukë maþesnës sëkmës. Mirë 1826 m. Londone. Po 15 metø jo palaikai buvo perkelti á Dresdenà.

[139] Operos „Laisvasis ðaulys“ premjera ávyko 1821 m. birþelio 18 d. Berlyne.

gumo kupinuose laiðkuose maloniai praneðë, kad tie leidiniai atneðë jam nemaþai naudos, ir kaip padëkos árodymà atsiuntë keletà man dedikuotø muzikos kûriniø ir litografijos darbø, kuriuos buvo iðtobulinæs taip, kad geriau ir bûti negali[140].

Kai atvykau á Italijà, ponai Rikordis[141], Griua (Grna?) ir kt. praðë mano kûriniø rankraðèiø, kuriuos ketino iðleisti keliais rinkiniais Milane. Kartu jie iðleido ðeðis mano prancûziðkus romansus, kuriuos grafas Skribanis[142] iðvertë á italø kalbà[143].

Baigiantis 1826 metams, Florencijos Pergolës teatre vykusiame koncerte mane maloniai nustebino panelë Alina Bertran[144], garsi Prancûzijos dvaro arfininkë, atlikusi paèios aranþuotà fantazijà arfai pagal Oginskio polonezà (pirmiausia iðleistà Paryþiuje, paskui Milane).

Bet labiausiai mane nustebino ir pralinksmino mano muzikos leidinio, atsiøsto ið Paryþiaus, pavadinimas: *Trys garsûs Oginskio polonezai fortepijonui arba arfai, Paryþius, muziko Dëmaro leidykla, Bouloix gatvë, 13*. Nesismulkindamas pasakysiu, kad du pirmieji priklauso man, tai in fa ir la minor, kurá buvau ápratæs vadinti *Atsisveikinimo*, o treèiojo negaliu laikyti savu ir pykèiau, jei bûèiau jo autorius. Taèiau jis vis dëlto garsus, tik dël kitos prieþasties – já visi vadino mëgstamiausiu Kosciuðkos[145] polonezu. Neþinau, kas já paraðë, bet jis tinka tik ðokiui ir visai nepanaðus á kitus mano polonezus[146]. […]

1825 metais ponia Ðymanovska (Szymanowska)[147], Rusijos Imperatoriðkosios Aukðtybës pianistë, surengë koncertà, sulaukë gausiø plojimø. Visi vienu balsu ðaukë „bravo“ ir praðë dar pagroti Oginskio polonezà, nors jis tikrai nebuvo áraðytas á programà. Mieloji pianistë maloniai iðpildë publikos pageidavimà ir vël susilaukë gausiø aplodismentø.

Atvykæs á Þenevà 1826 metais, visur girdëjau, kad mano polonezas jau seniai þinomas ir grojamas su dideliu pasisekimu. Senas kopijuotojas, kuris man dirbo keletà mënesiø, tvarkydamas mano *Atsiminimø* rankraðtá, pasakojo, kad per dvideðimt metø padaræs daugiau nei penkis ðimtus to kûrinio kopijø. [...]

Garsus Þenevos mokslininkas ir gydytojas Businis (tëvas), kuris mano muzikà itin vertino, polonezus palygino su graþiausiomis elegijomis.

Þenevos skaitykloje pirmà kartà perskaièiau straipsná, kuris buvo iðspausdintas Londone leidþiamame muzikai skirtame laikraðtyje *Panharmonicon*[148], kurio pirmieji numeriai kà tik buvo pasirodæ. Maloniai nustebau aptikæs savo pavardæ tarp trisdeðimties garsiausiø kompozitoriø, tokiø kaip Haidnas, Mocartas, Bethovenas, Èimaroza[149], Rosinis ir pan., kuriø kûriniø iðtraukas ketinta spausdinti ðiame leidinyje. [...]

Baigsiu laiðkà detale, kurià nuolat prisimenu.

[140] Mykolo Kleopo Oginskio pastaba: „Gyvendamas Vilniuje 1817 metais savo lëðomis iðleidau pas tuo metu á miestà uþsukusá gana águdusá vokietá menininkà savo polonezus ir romansus. Leidiniai buvo skirti paremti vargstanèiuosius, maþdaug 500 þmoniø, gyvenusiø Vilniaus labdaros draugijos, kurios pirmininkas buvau, namuose. Gailestingi þmonës puolë juos pirkti, ir neturtëliø fondas pasipildë nuo ðeðiø iki septyniø ðimtø aukso dukatø.“

[141] Dþovanis Rikordis (it. *Giovanni Ricordi*).

[142] V. Pozniakas daro prielaidà, kad pavardë *Scribani* buvo kompozitoriaus, kuris mëgo raðyti poezijà, pseudonimas (Pozniakas V., „Vokalinis romansas M. K. Oginskio kûryboje“, *Muzikologiniai tyrinëjimai ir uþraðai*, Krokuva, 1934, I sàsiuvinis, p. 35–36 / Poýniak V., „Romans wokalny w tvóczoúci M. Kl. Ogiñskiego“, *Rozprawy i Notatki Muzykologiczne*, Kraków, 1934, zesszyt I, s. 35–36).

[143] Mykolo Kleopo Oginskio pastaba: „Rikordþio parduotuvëje vienas po kito pasirodë iðspausdinti ðeði mano polonezai, ðeði romansai, iðversti á italø kalbà, du romansai italø kalba, naujas prancûziðkas romansas, aðtuoni mano paskutiniai polonezai, „Odë apie þmogaus mirtá“ (italiðkas romansas), romansas „Paskutinë graþi rudens diena“, romansas „Pabudimas“.

[144] Alina Bertran – Prancûzijos karaliaus dvare dirbusi arfininkë.

[145] Tado Kosciuðkos.

[146] Kalbama apie kûriná, þinomà kaip „Kosciuðkos polonezas“, kuris buvo labai populiarus jau XVIII a. pabaigoje. Veikiausiai ðio kûrinio autorius yra A. J. Bartickis (lenk. *A. J. Barcicki*), taèiau yra pagrindo manyti, kad tai galëjo bûti ir pats T. Kosciuðka. Apie tai raðoma H. Dobrialskos leidinyje „Polonezas iki Ðopeno“ (Dobrialska H., *Polonez przed Chopinem*, Warszawa: 1938, s. 64).

[147] Marija Agata Volovska-Ðymanovska (lenk. *Marianna Agata Wołowska-Szymanowska*) – pasaulinio garso lenkø kompozitorë ir viena ið pirmøjø XIX a. profesionaliø pianisèiø virtuoziø, prisidëjusi prie europietiðkojo romantizmo-pionizmo formavimosi. Gimë 1789 m. gruodþio 14 d. Varðuvoje. Gastroliavo daugelyje pasaulio ðaliø, jos talentu þavëjosi daug þinomø poetø ir muzikantø. M. Ðymanovskai savo kûriniø yra dedikavæs A. Mickevièius, J. V. Gëtë, J. Fyldas, L. Kerubinis, N. Humelis. M. Ðymanovskai á albumà M. K. Oginskis áraðë savo antràjá polonezà F-dur, paþymëdamas, kad „ðá polonezà perraðë Florencijoje 1824 m. lapkrièio 7 d., kad ði dovana poniai Ðymanovskai kartais primintø apie já“. (*Maria Szymanowska*, Krókow, 1954, s. 44). Mirë 1831 m. liepos 25 d. Sankt Peterburge.

[148] Taisyklingas ðio mënesinio þurnalo pavadinimas yra *The Harmonicon*. Jis buvo leidþiamas 1823–1833 metais. H. Mendelis *Musikalisches Conversations Lexicon* raðo, kad 1824 m. ðis þurnalas iðspausdino M. K. Oginskio „Legendà“. Deja, nëra pateikta jokiø smulkesniø detaliø apie tà polonezø autoriaus neþinomà kompozicijà. Pagal Grovës *Dictionary of Muzic and Muzicians* (t. 3, p. 683), ðiame mënesiniame þurnale 1824 m. buvo iðspausdinta dvylika M. K. Oginskio polonezø.

[149] Mykolo Kleopo Oginskio pastaba: „Èimaroza buvo laimingesnis uþ daugelá po jo kûrusiø kompozitoriø, nes garsus Romos abatas Petroselinis davë nemaþai groteskiniø poemø jo operoms. Tad pakako kurti tik libretus, kaip sakiau anksèiau.“

2015 m. Lietuvoje Mykolo Kleopo Oginskio 250-øjø gimimo metiniø proga surengtam tarptautiniam ekslibrisø konkursui pateiktas, diplomu apdovanotas dailininko Jaroslavo Minaro (Èekija) ekslibrisas

Paskutinis didvyris, kurio neteko Lenkija, kunigaikðtis Juozapas Poniatovskis[150], þavëjosi mano polonezu, apie kurá tiek daug jums kalbëjau ir kurio klausytis jis niekada nepavargdavo. Girdëjau ið paèios ponios generolienës Kameneckos[151] lûpø, kad iðtisus penkerius metus, pradedant 1796-aisiais, ji kiekvienà vakarà buvo praðoma groti tà polonezà susirinkusiesiems pas kunigaikðtá Juozapà Blachoje, karaliðkosios pilies Varðuvoje dalyje, kurioje tuo metu gyveno kunigaikðtis."[152]

Didelæ dalá muzikiniø kûriniø Mykolas Kleopas paraðë po 1802 m., sugráþæs ið emigracijos ir gyvendamas Zalesës dvare. I. Zaluskis paþymi, kad „kiekvienas Mykolo Kleopo romansas, paraðytas lenkø, prancûzø ar italø kalba, yra individuali meilës daina"[153]. Pasak ðio autoriaus, ðeði romansai greièiausiai yra paraðyti gyvenant Zalesëje: Nr. I (*Livrons nous au tendre amour*), Nr. 2 (*Sur un Rien*), Nr. 3 (*Fallait-il me guénir*), Nr. 4 (*C'est pour vous*), dedikuotas dukrai Emai (*Romance de Papa a Emma Oginska*), Nr. 16 (*Przestañ przede mnà ùzy ronic*) – pagal poeto Antonijaus Goreckio (1787–1861) eiles – ir Nr. 17 (*Lube siedlisko cnotliwej pary*), kuris vëliau buvo dedikuotas jo seserënui Gabrieliui Oginskiui[154].

Kaip ir polonezai fortepijonui, kurie pastaraisiais metais, ypaè minint Mykolo Kleopo 250-àsias gimimo metines, vël visur skamba, romansai iðpopuliarëjo tuometinëje Lenkijoje J. Kozlovskio dëka, kuris, pasak I. Zaluskio, su pasididþiavimu kur tik galëdamas populiarino savo buvusio mokinio kûrinius.[155]

V. Purlytë 2012 m. Klaipëdoje iðleisto jau anksèiau minëto M. K. Oginskio 24 polonezø rinkinio ávadiniame tekste („Komentarai", p. 5–7), perpasakodama kai kuriuos knygoje „Oginskiø genas" I. Zaluskio paskelbtus teiginius apie M. K. Oginskio kûrybà, paþymi:

„Prieð iðvykdamas ið Zalesës M. K. Oginskis sukûrë polonezà c-moll, pilnà melancholijos ir patoso, taèiau su optimistiniu, beveik kariniu maþoriniu trio. Tai Peterburge Jozefo Kozlovskio [...] ranka uþraðytas polonezas Nr. 6 „Atsisveikinimas" (*Les Adieux*). Juo kompozitorius iðreiðkë sudraskytos sielos kanèià. Elegiðka nuotaika ypatingai ryðki vidurinëje dalyje. Ðis tamsus polonezas nuskaidrinamas tik viltingo trio, kurio giedra nuotaika vël iðsisklaido reprizoje. [...] M. K. Oginskio polonezai nutolo nuo senøjø polonezø: ðokio ritmas ágavo naujà emocinæ spalvà, susietà su asmeniniais iðgyvenimais, melodikoje atsispindëjo lyriniai-dramatiniai ávykiø, kuriuose pats kompozitorius dalyvavo, atspindþiai. 1819 m. pasirodë polonezas d-moll Nr. 10 – geriausias draminës melancholijos pavyzdys. Vis dëlto, M. K. Oginskio polonezai skambëjo ir ðokiuose. Juos grodavo rûmø orkestrai pokyliø metu, taèiau dauguma orkestruoèiø labai skyrësi nuo originalø. Daþnai tai buvo improvizacijos polonezø temomis. Kompozitorius savo muzikai taikë minimalià grojimo pianinu technikà. Daugiausia jà sudarë kairës rankos Alberti akompanimentas klaviatûros viduryje, daþnai paraðytas „trumpos rankos" stiliumi, o akordà praktiðkai susikurdavo atlikëjas. Deðinës rankos melodija daþnai perkeliama á bosà.

M. K. Oginskis savo kûriniø redagavimà ir klaidø taisymà daþnai patikëdavo J. Kozlovskiui. Jam Mykolas Kleopas turëjo bûti dëkingas uþ tai, kad kai kuriuos jo polonezus iðspausdino Jozefas Elsneris (vok. *Joseph Anton Franz Elsner*)[156] Varðuvoje. Florencijoje M. K. Oginskio kûrinius leido þymi Dþovanio Rikordþio (*Giovanni Ricordi*) firma. Iðleisti du rinkiniai: „Ðeði polonezai" ir „Aðtuoni paskutinieji polonezai". Pastarajame rinkinyje pasirodë polonezo G-dur Nr. 12 perdirbimas 2 rankoms. Ðiame leidinyje pateikiamas kûrinio pirminis variantas (4 rankoms).

M. K. Oginskio estetines paþiûras formavo Ðvietimo epochos idëjos ir LDK didikø muzikinë kultûra. Kai kuriuose polonezuose juntama J. Haidno (vok. *Franz Joseph Haydn*) muzikos, kurià M. K. Oginskis labai mëgo, átaka. Kompozitorius jautësi artimesnis klasicizmo estetikai, taèiau jo kûryboje juntami ro-

[150] Juozapas Antanas Poniatovskis (lenk. *Józef Antoni Poniatowski*) – kunigaikðtis, generolas, Prancûzijos marðalas, Þieþmariø seniûnas, paskutiniojo ATR karaliaus (1764–1795) Stanislovo Augusto Poniatovskio (lenk. *Stanisùaw August Poniatowski*) sûnënas. J. A. Poniatovskis gimë 1763 m. geguþës 7 d. Vedene, mirë 1813 m. spalio 19 d. prie Leipcigo.

[151] Mergautinë pavardë Trembicka.

[152] Oginskis M. K., *Laiðkai apie muzikà*, Vilnius: Regionø kultûriniø iniciatyvø centras, 2014, p. 33.

[153] Zaluskis I., p. 84.

[154] Zaluskis I., p. 85.

[155] *Ten pat*.

[156] Jozefas Antonis Franciðekas Elsneris (lenk. *Józef Antoni Franciszek Elsner*), kartais vadinamas ir Jozefu Ksaveru Elsneriu, – lenkø teologas, kompozitorius, pedagogas, redaktorius, medikas, lenkø muzikos populiarintojas ir leidëjas. Gimë 1769 m. birþelio 1 d. Grodkuve (Silezija). Mirë 1854 m. balandþio 18 d.

mantinio stiliaus atspalviai, nors ir gana konservatyvûs, atsargûs. Visapusiðkas iðprusimas, kilmingo asmens savimonë sàlygoja teiginiø kategoriðkumà bei sprendimø laisvæ. Apie tai liudija grakðtûs polonezai Nr. 2 G-dur, Nr. 14 C-dur, Nr. 19 C-dur, taip pat ir 1814 m. sukurtas polonezas Nr. 15 G-dur (*For Amelia*) trims rankoms, kurá kompozitorius dedikavo dukrai Amelijai. Vëliau Amelija pati sukûrë kelis polonezus, puikiai grojo fortepijonu, pieðë ir domëjosi poezija.

Daugelyje polonezø pieðiami herojiniai vaizdai, girdimas fanfarø skambëjimas, kvieèiantis á kovà, já keièia daininginga, lyriðki, ornamentiniai pasaþai. Tokia kaita ypaè ryðki polonezuose Nr. 16 d-moll, vadinamame „Patetiniu polonezu“, Nr. 9 B-dur, Nr. 22 Es-dur. Daugumoje populiariausiø polonezø vyrauja minorinë dermë, kuri tobulai atspindëjo jausmus, apëmusius gimtojo kraðto þmoniø ðirdis.

Vienø polonezø melodijos lyriðkos, kitø màslios, smagios ar turi militaristinæ gaidelæ, kuri labiau asocijuojasi su alaviniø kareivëliø þaidimu, nei su karo realybe. Svarbu tai, kad ðie polonezai skirti klausytis, o ne ðokti, pavyzdþiui, polonezas Nr. 18 g-moll ir kiti. Tai nauja koncepcija, kurià vëliau perëmë F. Ðopenas (*Frédéric Francois Chopin*). M. K. Oginskio polonezai nurodë kryptá romantiniam polonezui. Tai poemiðkos, plataus emocinio diapazono, kontrastingø nuotaikø pjesës, pilnos elegiðkumo, lyrizmo, dramatizmo ir net tragizmo. [...]

Tokius polonezus vëliau kûrë M. Ðymanovska (*M. Szymanowska*), F. Ostrovskis (*F. Ostrowski*), K. Lipinskis (*K. Lipinski*), o tobulumo virðûnæ „polonezai ne ðokiui“ pasiekë F. Ðopeno kûryboje. Simboliðka, kad romantizmo pabaigà taip pat vainikavo polonezas – A. Skriabino [...] Polonezas Op. 21 (1898).“

Tai, kas jau pasakyta, I. Zaluskis savo knygoje dar papildo ir kitais teiginiais apie Mykolo Kleopo kûrybà, nurodo kai kuriø polonezø ir romansø sukûrimo, publikavimo datas bei vietas ir nusako jø sukûrimo aplinkybes. Jis taip pat raðo, kad 1803 m. pirmasis ið Mykolo Kleopo dviejø Venecijos polonezø, Nr. 6 C-moll (pranc. *Les Adieux*), tapo áþangine publikacija pirmajame J. Elsnerio leidþiamo mënesinio þurnalo „Geriausiø muzikos kompozicijø ir lenkiðkø dainø rinktinë“ numeryje, antrasis Venecijos polonezas (Nr. 8 – F-moll, vëlesniuose leidimuose spausdintas su paantraðte *Polonaise funébre*) buvo paskelbtas aðtuntajame ðio þurnalo numeryje, o 1805 m. iðleistame ketvirtajame numeryje J. Elsneris iðspausdino didingesná ir optimistiná polonezà – Nr. 24 Es-dur.[157]

I. Zaluskis paþymi[158], kad Mykolo Kleopo „valsai turëjo lenkiðkà atspalvá ir labiau panëðëjo á Mazovijos, o ne á Vienos valsus. Mazurkos turëjo stipriø periferiniø folkloro elementø, tokiø kaip lëtø ir melancholiðkø kujaviakø ir paðëlusiø oberekø. Tai buvo liaudiðki ðokiai ið Kujavo ir Mazovijos regionø, esanèiø á vakarus nuo Varðuvos. Jie buvo labai panaðûs á liaudies folklorà ir á vëlesnes ezoterines Ðopeno mazurkas.“

Knygoje „Oginskiø genas“ taip pat raðoma, kad M. K. Oginskio „Laiðkuose apie muzikà“ minimus 1810 m. nesëkmæ patyrusius du Mykolo Kleopo muzikos kûriniø rinkinius, kuriuos sudaryti ir iðleisti buvo patikëta J. Kozlovskiui, sudarë 12 polonezø rinkinys ir romansø rinkinys. Juos iðspausdino Berlyno leidykla „Concha et Comp“.

E. T. A. Hofmanas (*Hoffmann*) leidinyje „Allgemeine Musikalische Zeitung“[159] paskelbë straipsná, kuriame aptarë minëtame J. Kozlovskio iniciatyva iðleistame rinkinyje paskelbtø polonezø bûdingus bruoþus, jø stipriàsias ir silpnàsias puses ir priëjo iðvadà, jog grafo M. K. Oginskio sukurtieji polonezai yra vieninteliai reikðmingi ðio þanro kûriniai, nes þavingesniø sunku rasti[160].

I. Zaluskis ðiuos J. Kozlovskio iðleistus albumus ávardija kaip pirmàjá tarptautiná M. K. Oginskio kûrybos leidybos projektà[161].

Tyrinëdama Lietuvos dvarø kultûrà, viena ið pirmøjø Lietuvoje á M. K. Oginskio kûrybà dëmesá atkreipë jau minëta muzikos istorikë Laima Kiauleikytë[162]. Ji raðo:

„Negausi, taèiau fenomenaliai populiari paskutinio LDK iþdininko, kompozitoriaus Mykolo Kleopo Oginskio (1765–1833) muzikos kûryba daþnai yra laikoma charakteringiausiu jo asmenybës poreiðkiu. [...]

[157] Zaluskis I., *Mykolas Kleopas Oginskis. Gyvenimas, veikla ir kûryba*, Vilnius: Regionø kultûriniø iniciatyvø centras, 2015, p. 84–86.
[158] *Ten pat*, p. 87.
[159] *Ten pat*, p. 91.
[160] *Ten pat*, p. 93.
[161] *Ten pat*, p. 99.
[162] Muzikos istorikë Laima Kiauleikytë 1982 m. baigë dabartinæ Lietuvos muzikos ir teatro akademijà. Jos moksliniø tyrimø sritis – XVIII–XIX a. Lietuvos muzikinë kultûra, muzikos epochø raida, dvarø ir miesteliø muzika, Europos ir Lietuvos muzikinës kultûros kontekstai.

Muzikos menu buvo persmelktas visas kunigaikðèio gyvenimas, jo vaikø ir vaikaièiø pomëgiai, aplinka. Kompozitoriaus pasisakymai muzikos temomis sudaro nuoseklià paþiûrø sistemà. Ið karto verta pastebëti, kad Oginskio muzikinës nuostatos, prieðingai muzikos kûrybai, kurioje daugelis tyrinëtojø áþvelgia romantinio stiliaus atspalviø, yra gana konservatyvios, atsargios. Jø pobûdá didþia dalimi lëmë luomo sàlyginumai, savo ruoþtu privertæ atsisakyti profesionalaus muziko duonos. Aukðtos kilmës asmeniui bûti muziku nederëjo. Luominës priklausomybës atspaudu paþenklinti bemaþ visi kompozitoriaus pasisakymø skirsniai – nuomonë apie kûrybà, muzikos kûrinio paskirtá, atlikëjø menà, tautinæ muzikà, istoriná muzikos stiliø ir þanrà. Atitinkamas ir muzikos meno raidos suvokimas. Kunigaikðtis jautësi artimesnis klasicizmo estetikos terpei, mat jo paþiûras suformavo Apðvietos idëjos ir LDK didikø muzikos kultûra. Visapusiðkas iðprusimas, kilmingo asmens savimonë sàlygojo jo teiginiø kategoriðkumà bei sprendimø laisvæ. [...]

Muzikinë M. K. Oginskio refleksija, jo, kaip atlikëjo, praktika ir kûryba yra bendraeuropinio pobûdþio. [...]

M. K. Oginskio „Laiðkø apie muzikà“ turinys ir forma atskleidþia Apðvietos ideologinæ ir estetinæ átakà Lietuvos Didþiosios Kunigaikðtystës valstybingumo netekties tarpsnio muzikinei kultûrai. [...]

Tado Kosciuðkos (1746–1817) sukilimo metø (1794) M. K. Oginskio kûryboje stebimas jausmingo sentimentalumo, galima tarti – preromantizmo laikotarpis, taèiau netrukus vël gráþtama prie konservatyvesnës raiðkos. Romantinis pakilumas bûdingesnis smulkios formos þanrø kûrybai – fortepijono pjesëms, sukilëliø dainoms, romansams. Tuo tarpu dar XVIII–XIX a. sandûroje pagal jo paties libretà prancûzø kalba paraðytoje operoje „Zelisa ir Valkûras, arba Bonapartas Kaire“ (*Zélis et Valcour ou Bonaparte au Caire*) pasireiðkia Lietuvos Didþiosios Kunigaikðtystës pabaigà atitikusios ðvieèiamojo klasicizmo epochos muzikos ypatumai.“[163]

M. K. Oginskis buvo romantinio polonezo pradininkas, ðio þanro kûrinius pradëjæs kurti preromantizmo laikais – XVIII a. paskutiniajame deðimtmetyje. Spëjama, kad vien 1794 m. jis jø sukûrë apie 20,ið kuriø garsiausias – „Atsisveikinimas su Tëvyne“[164].

Muzikologas Viktoras Gerulaitis paþymi:

„M. K. Oginskio polonezai nurodë kryptá romantizmo polonezui: tai poemiðka savo koncepcija, iðplëtoto emocinio diapazono, grindþiamo kontrastingø nuotaikø kaita, nebetelpanti iðkilmingos eisenos rëmuose, ágaunanti elegiðkumo, lyrizmo, dramatizmo ir net tragizmo bruoþø pjesë. Oginskis savo „Laiðkuose apie muzikà“ (1828) juos vadina „Polonezai ne ðokiui“... Bûtent tokius vëliau kûrë M. Ðymanovska (1789–1831), F. Ostrovskis (1802–1860), K. Lipinskis (1790–1861). „Polonezai ne ðokiui“ virðûnæ pasiekë F. Ðopeno kûryboje. Simboliðka, kad romantizmo pabaigà taip pat vainikavo polonezas – A. Skriabino (1872–1915) garsusis Polonezas Op. 21 (1898).

„Laiðkuose…“ M. K. Oginskis iðdëstë ir savo poþiûrá á polonezà: „mûsø ðalyje polonezai buvo tik visuomenës ðokiai. Taèiau jie, iðsaugodami nacionaliná charakterá, gali derinti savyje ir dainingumà, ir iðraiðkingumà, skoná ir jausmà. [...] Oginskio polonezø átakà patyrë daugelis kompozitoriø, tarp jø ir J. Elsneris ir K. Kurpinskis (1785–1857), daþnai naudojæ ðá þanrà savo instrumentinëje ir operinëje kûryboje. [...]

Pjesëse juntami tautiniai elementai ritmikoje, melodikoje, muzika plëtojama kartais gana dramatiðkai, ryðkûs nuotaikø kontrastai (lyrizmas – liûdesys – ryþtas), sudëtinë trijø daliø forma, visa tai kalba apie sieká iðsiverþtiið saloninës estetikos. Lygiai taip ir romansai, iðplëtota melodika ir dramatizmu neretai primenantys italiðkø romantiniø operø arijas. [...]

M. K. Oginskio fortepijoninë ir vokalinë kûryba yra svarus savojo laikmeèio muzikos pasiekimas. Jis leidþia tvirtinti, kad M. K. Oginskis kartu su J. Elsneriu (1769–1854) – kompozitoriumi, dirigentu, pedagogu, Muzikos mokyklos ir Dailiøjø menø instituto Varðuvoje ákûrëju – buvo þymiausieji Frederiko Ðopeno (1810–1849) pirmtakai.“[165]

M. K. Oginskis savo poþiûrá á tuo metu buvusios

[163] Kiauleikytë L., „Muzikinës kunigaikðèio Mykolo Kleopo Oginskio (1765–1833) paþiûros“, *Þemaièiø þemë*, 2005, Nr. 4, p. 12–13.
[164] *Ten pat.*
[165] *Bernardinai.lt* http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-10-16-mykolas-kleopas-oginskis-atsisveikinimas-su-tevyne/33677 [þr. 2015-06-20].

2015 m. Lietuvoje Mykolo Kleopo Oginskio 250-øjø gimimo metiniø proga surengtam tarptautiniam ekslibrisø konkursui pateiktas dailininko Martino R. Baeyenso (Belgija) ekslibrisas, skirtas dailininkei Loretai Uzdraitei

populiarios klasikinës muzikos vertinimà „Laiðkuose apie muzikà“ nusako ðiais þodþiais:

„Kiek gyvuos pasaulis, tiek bus skirtingø ir viena kitai prieðtaraujanèiø nuomoniø dël skonio. Bus bandoma nustatyti, kas yra tikrasis groþis, nors niekada nepavyks sutarti dël nekintanèiø ir universaliø vertinimo kriterijø, todël visada bus ieðkoma to, kas neiðvengiamai yra reliatyvu.

Kiekvienas regi savo akimis, klauso savo ausimis ir savaip vertina, o þmogaus nuomonë nuolat kinta, ir retai kada þmogus neturi iðankstinio nusistatymo. Taèiau reikia sutikti, kad lengviau iðgirsti vertinimus apie poezijà, teatro spektaklá, pieðiná, paveikslà arba skulptûrà, þodþiu, apie tai, kas paklûsta grieþtoms taisyklëms, kam pakanka ágimto jausmo, teisingo þvilgsnio. Sudëtingiau vertinti muzikos kûrinius, kuriuose iðsilieja autoriaus genijus, kai nevarþoma vaizduotë ir laikomasi meno teorijos taisykliø, kurias gerai iðmano nedaugelis.“[166]

M. K. Oginskis buvo susipaþinæs ne tik su ankstesnio laikmeèio muzikinëmis tradicijomis, þymiausiais kûriniais, bet gerai þinojo ir naujausias Europos klasikinës muzikos tendencijas, paþinojo daugelá ano laikmeèio genealiø kompozitoriø bei atlikëjø ir juos vertino pagal savo supratimà ir suvokimà. Savo áþvalgas jis iðsakydavo paðnekovams ar skaitytojams, taèiau jø neprimesdavo kaip neginèijamø ir neabejotinai teisingø. Tai jis nuolat akcentuoja ir „Laiðkuose apie muzikà“.

M. K. Oginskis netapo profesionaliu muziku, nors turëjo visus tam reikalingus duomenis, o svarbiausia – ágimtà kompozitoriaus ir muzikanto talentà. Muzika jam visada pirmiausia reiðkë ákvëpimà, neatsiejamà nuo talento.

[166] Oginskis M. K., *Laiðkai apie muzikà*, Vilnius: Regionø kultûriniø iniciatyvø centras, 2014, p. 51–52.